

HINGAMISTEEDE *nakkushaigused*

Nakkushaigused kipuvad hobuste seas hoogsamalt levima suvel, kui on paari- tus- ja võistlushooaeg. Tallidel-hobuseomanikel on väga suur kiusatus läbi viia kõik kaua planeeritud ja oodatud ettevõtmised, mõtlemata sellele, kui kaua peab kas oma või sõbra tall seejärel hilisemate tagajärgedega tegelema.

ULRIKA DANZIGER, loomaarst

Hingamisteede nakkushaigused ei ole üksteisest selgelt eristatavad, kõik kulgevad halva enesetunde, palaviku ja mõningase ninanõre või kõhaga. Iseloomulikud tunnused ilmnevad alles siis, kui pool karja on haige või kui veterinaarlabor toob asjasse oodatud selgust.

Kahjuks ei mõista suurem osa hobuseomanikest laboratoorse diagnoosimise (üleüldse täpse diagnoosimise) vajalikkust – tundub, et ühe haiguse ravi ei erine eriti teisest. Samas aitab kulutus labordiagnoosile vältida suuremaid kulutusi, mis on seotud ühe või mitme talli ravi- ja tööjõukuludega.

Täpne teadmine oma tallis toimuvast ja teadlikkus sellest, kuidas olukord puudutab teisi, on seotud elementaarse viisakuse ja vastutustundega.

Need omadused on esmavajalikud inimestele, kes on võtnud enesele vastutuse nii enda kui oma tallis peetavate võõraste loomade eest, kes ei saa enda heaolu ja turvalisuse kaitseks midagi teha.

Vastutustunne on oluline mitte ainult oma hobuste, vaid ka teiste tallide ja hobuste suhtes. Eestis ringleb mitmesuguseid nakkuslikule taustale viitavaid haiguspuhanguid, näiteks võimalik herpesviirus varssadel (karjas leviv nohu-kõha, mis pannakse juuli keskel külmetuse arvele), eelmisel aastal eriti intensiivistunud dermatofiiloo (kuiv prei või „seen“) ja loomulikult nõlg (nohu palavusest ja tolmust).

Kuna artikli kirjutamise hetkeks on nõle

diagnoos üksikutes tallides juba laboratoorselt kinnitatud, muudel juhtudel saab rääkida vaid nakkuskahtlusest, siis tuletagem meelde peamised varem nõle kohta avaldatud teadmised ja täiendagem neid ka uutega.

Nõle esmased tunnused on halb enesetunne, palavik ja nõrevool ninast (tavaliselt iseloomulikult kollane ja vedel). Seejärel areneb peapiirkonna lümfisõlmede turse, mis lõpeb nende mädase põletikuga.

See on haiguse kulgemises oluline etapp, sest lümfisõlmedesse tekitab bakter endale n.õ kaitsva pesa, kuhu ei pääse ligi ei organismis haiguste vastu võitlevad rakud ega süstitavad ravimid.

Haiguse vastu saab võidelda üksnes selles staadiumis, mil bakter ringleb veres (hobusel on palavik). Kui haigus kulgeb muidu hea tervisliku seisundiga loomadel ja nende eest kantakse igakülgset hoolt, siis ei ole nõlg eluohtlik (näiteks teetanusega võrreldes).

Kindlasti ei tohiks nõlge kvalifitseerida ohutuks tüütuks nohuks, mis niikuinii igal pool levib.

Inimene saab nakkushaiguste levikut takistada ja hobuste seisundit kergendada range hügieeni ja hobuste grupeerimisega. Meeles peab pidama, et haigestunud hobustest umbes pooled vajavad ravi, mis on hobuse jaoks väga valus ja ebameeldiv.

Noortel hobustel või varssadel võib see osutada esimeseks ja väga põhjanevaks inimestega seotud mälestuseks. Samuti võib ette kujutada, kui palju vaeva nõuab talli meeskonnalt haiguspuhang isegi siis, kui tallis on ainult 20 hobust.

Nõle kontrolli all hoidmise seisukohalt olulised aspektid.

1. Levik toimub hobuselt hobusele, aga ka keskkonna ja inimeste kaudu, kui millegi pinnale on sattunud ninanõre ja mädapõletiku kollete materjal. NB! Joogikünad ja sööt on väga ohtlikud, sest hobused joovad-söövad nii, et kõik, mis on hobuse ninas, on kohe ka söödas-joogis. Üldse „topivad“ hobused oma nina igale poole ja iga asja vastu, kuhu võimalik.
2. Hobune ei levita haigustekitajat ENNE kui üks kuni kaks päeva pärast palaviku teket. See tähendab, et haiguse levikut on võimalik ennetada hobustel iga päev kehatemperatuuri mõõtes ja haigestunud tervetest loomadest eraldades.
3. Haigestunud hobune levitab haigustekitajat kaks kuni kolm nädalat. Üksikud hobused jäävad nakkusohhtlikuks pikemaks ajaks.
4. Haiguse pikkus ja kulgemise raskus sõltuvad sellest, kui tugev ja pikaajaline kokkupuude haigustekitajaga oli.

Viimatimainitu on oluline sellepärast, et mõnel pool soovitatakse karja nakatumise korral kõik hobused hoopis omavahel nii palju kui võimalik kontakti viia, ikka eesmärgil, et kõik korraga haigestuksid ja haiguse kiirelt läbi põeksid.

Selline teguviis raskendab ja pikendab haiguse kulgu, sest haigustekitaja võtab tugevalt võimu. Hobuste grupeerimine, hügieen ja hea hooldus on väga olulised, sest 20% haigusjuhtudest tüsistuvad ning mõningad tüsistused lõpevad surmaga. Seega pole mõistlik haiguse levikut soodustada.

Ravi

Ravistrateegia sõltub haiguse raskusastmest ja etapist. Loomaarstide arvamused selle kohta, kas ravida antibiootikumidega või mitte, lähevad lahku.

Kindel on see, et suurem osa hobuseid ei vaja ravi. Neile on tarvis puhkust kuivas ja hea õhuga tallis, korraliku kvaliteediga sööta. Hobusel peab söödale ja joogile ligipääs olema hästi lihtne.

Nakatunud tallis võib varajases ägedas faasis (hobune tunneb end halvasti, tal on palavik, kuid lümfisõlmed ei ole veel suurenenud) haigusjuhtude ravimine tulemuslik olla. Vastavat antibiootikumi süstitakse kolm kuni viis päeva. See takistab lümfisõlmedes mädase põletiku teket ja võib bakteri kehast eemaldada.

NB! Hobune jääb aga endiselt vastuvõtlikuks haigustekitaja suhtes, tal ei teki mingisugust kaitsevõimet. See strateegia sobib hästi sporthobuste tallidesse, kus ei ole suurt sugumärade-noorhobuste karja ning hobustega on võimalik tegeleda individuaalselt ja operatiivselt.

Niisugune strateegia nõuab iga päev väga hoolikat tervete hobuste jälgimist ja nende kehatemperatuuri mõõtmist. Kui õige moment maha magada, on liiga hilja ja haigus levib edasi.

Kui lümfisõlmed on juba suurenenud, aga

hobune tunneb ennast hästi, siis on antibiootikumidega ravimine vastunäidustatud. Kuigi see parandab hobuse enesetunnet veelgi, pikendab niisugune ravi ka lümfisõlmede valmimist ja avanemist.

Ravi peaks sellal olema suunatud pindmiselt lümfisõlmedele, et soodustada abstsesside valmimist. Avanenud lümfisõlmi peaks iga päev 3–5% joodi-lahusega loputama.

Kui hobune tunneb ennast halvasti, ei söö ega joo, hingab raskustega, siis on ka lümfisõlmede suurenemise korral igakülgne ravi vajalik. Komplatsioonid nagu abstsesside arenemine teistes kehaosades (k.a aju), lihasepõletikud, varsamäradel piimatus, immunoloogilised häired, müokardiit jmt nõuavad samuti kiiret ravi.

Kaitsevõime

Suuremal osal hobustest (umbes 75%) tekib immuunsus, mis kestab viis aastat või isegi kauem. Immuunsete märade varssadel, kes on saanud esimestel elutundidel piisava annuse ternespiima, tekib kaitsevõime paariks esimeseks elukuuks.

Mujal maailmas kasutatakse ka vaktsineerimist, praegustel andmetel ei hoiata see haigestumist täiesti ära, kuid vähendab umbes poole võrra. Eestis praegu vaktsiini saadaval pole.

Haigustekitaja elab puidu või klaasi peal 2 °C juures 63 päeva ja 20 °C juures 48 päeva. Pärast haiguspuhangut või tundmatu hobuse tallis viibimist peab eemaldama kõik bioloogilised materjalid ning puhastama ja desinfitseerima pinnad Virkoni või muu sarnase desovahendiga.

Pinnad lastakse ära kuivada ja korratakse desinfitseerimist. Alles jäänud sööt ja allapanu komposteeritakse, sest komposteerumisel tekkiv kuumus hävitab bakterid. Koplid jäetakse tühjaks neljaks nädalaks.

Kui karja soovitakse tuua nakkuskahtlasi hobuseid, siis peaks nad teistest eraldama vähemalt kolmeks nädalaks. Turvalisem on hobuseid pidada väiksemates gruppides, mitte suure karjana

Herpesinfektsiooni ohtu silmas pidades peaks võõraid hobuseid karantiinis hoidma vähemalt neli nädalat. Herpese tunnuseks on tüüpiline „külmetus“ – nohu, köha, suurenenud lümfisõlmed, vesised silmad.

Nii palju kui võimalik peab üksteisest lahus hoidma noorhobuseid, sugumärased varssadega ja sporthobuseid. Nimelt põevad uemate andmete järgi herpesviiruse hingamisteid nakatavat vormi ainult kuni kaheaastased hobused, abordioht tekib sugumäradel noorhobustega kokku puutudes

Neuroloogiline herpese vorm tekib harva, selle risk suureneb tunduvalt hobuse vananedes. Herpese vastu vaktsineerivad hobuseid kõik Eesti hobusearstid. Kindlasti peaks läbi mõtlema pikaajalise vaktsineerimisplaani, mis sobib just konkreetse karja vajaduste ja arengukavadega.